

Araştırma Makalesi

Türkiye’de Kiraz Üretiminin Yapısal Analizi

Yusuf ÇELİK^{1*}, Hatice Kübra SARIALTIN²

¹Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü

²Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

*Sorumlu yazar: yucelik@selcuk.edu.tr

Geliş Tarihi: 07.05.2019

Düzeltilme Geliş Tarihi: 30.07.2019

Kabul Tarihi: 30.07.2019

Özet

Bu çalışmada, Dünya’da ve Türkiye’de kiraz üretiminin mevcut durumu incelenmiş ve Türkiye’de kiraz sektörünün SWOT analizi yapılmıştır. Araştırmancın temel materyalini ilgili istatistikler ve yapılmış olan bilimsel çalışmalar oluşturmuştur. 2017 yılı FAO verilerine göre Dünya’da yaklaşık 416.445 hektar alanda kiraz üretimi yapılmakta ve 85.401 hektar alan ve 627.132 tonluk üretim ile Türkiye dünyada kiraz üretiminde ilk sırada yer almaktadır. Üretim bakımından ilk sırada olmasına rağmen pazarlama stratejilerinin etkin ve yeterli olmamasından dolayı kiraz ihracatında Türkiye, Şili ve ABD’den sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye’nin ağırlıklı olarak kiraz ihracatı yaptığı ülkeler, Avrupa Birliği ülkeleri (Başta Almanya, Bulgaristan ve Hollanda olmak üzere), Rusya ve Irak’tır. Dünya kiraz ithalatında ilk sırada %21 oranıyla Çin, ikinci sırada ise %19’luk oranı ile Rusya gelmektedir. Türkiye’de ağaç başına kiraz verimi 2017 yılında 29 kg olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de 2018 yılı verilerine göre kiraz üretimi bakımından, Konya ili ilk sırada yer almıştır. Konya ilinde 70.987 da alanda, 68.376 ton kiraz üretimi yapılmış olup, bu miktar toplam kiraz üretiminin %10,87’sini oluşturmaktadır. Üretim bakımından ikinci sırada İzmir ili gelmektedir. Türkiye’de kiraz sektörünün yapılan SWOT analizinde, Türkiye’nin sahip olduğu ekolojik çeşitlilik ve uygunluk avantaj oluştururken, işletmelerin yapısal sorunları ve üretici örgütlenmesinin yetersiz olması dezavantaj oluşturmaktadır. Diğer taraftan Türkiye’nin Avrupa Birliği ve Rusya gibi ithalatı yüksek ülkelere yakın ve iş birliği içinde olması fırsat oluştururken, yaşanan iklim değişikliğine bağlı üretim ve fiyat istikrarsızlığı önemli riskler oluşturmaktadır. İhracat olanaklarını artırabilmek için üretici örgütlenmesi ve üretici örgütlerinin etkinliğini artırmak, kiraz üretim tekniklerinin bilimsel esaslara göre yürütülmesi, uluslararası piyasalarda tat ve aroma bakımından tercih edilen kiraz çeşitlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Kiraz, üretim, ihracat, ithalat, SWOT analizi, Türkiye.

Structural Analysis of Cherry Production in Turkey

Abstract

In this study, the current situation of cherry production and foreign trade structure was examined in the World and in Turkey and SWOT analysis was made of cherry production in Turkey. The basic material of the study was composed of related statistics and scientific studies. According to FAO data for 2017, about 416, 445 hectares of cherry production area in the world made, and Turkey with 627,132 tones production and 85,401 hectares of cherry production area has taken first place in the world. Despite being ranked first in production, due to the lack of effective marketing strategies, in cherry exports, Turkey, after Chile and the United States, which ranks third. Countries in which Turkey's predominantly cherry exports was European Union countries (such as Germany, Bulgaria and the Netherlands), Russia and Iraq. China was the first in cherry imports with a rate of 21% in the world and Russia with a rate of 19% in the second. Considering yield per cherry trees, it was realized as 29 kg in 2017, in Turkey. As provinces in Turkey, according to data for 2018, in terms of the cherry production, Konya is in the first place. In Konya province, 68,376 tons of cherries were produced in the area of 70,987 ha and this amount was 10.87% of total cherry production. In terms of production, İzmir province was

the second. The SWOT analysis, of cherry production of Turkey was made. According the results, while creating ecological diversity and convenience advantage; the structural problems of enterprises, and the inadequacy of producer organization, constitute disadvantages. On the other hand, Turkey, the European Union and countries such as Russia to import high, and to be in close cooperation, creating opportunities, production and price instability is due to climate changes pose significant risks. In order to increase export opportunities, it is necessary to the efficiency of producer organizations and to implement cherry production techniques according to scientific principles and to popularize cherry varieties preferred in taste and aroma in international markets.

Key words: Cherry, production, export, import , SWOT analysis, Turkey.

Giriş

Botanikte Kiraz (*Purinus avium* L.)'in taksonomisi incelendiğinde, Rosaceae familyası, Prunoideae alt familyası, Prunus cinsine girdiği belirtilmektedir (Öz, 1998). Kirazın (*Purinus avium* L.) anavatanı Güney Kafkasya, Hazar Denizi ve Kuzeydoğu Anadolu arasındaki bölge olarak bilinmektedir. Bu gen merkezlerinden, Dünya'nın doğu ve batısına yayılarak geniş bir üretim alanını kaplamıştır. Birçok meyve türünde olduğu gibi kirazın (*Purinus avium* L.) da en eski kültür alanlarından biri Anadolu'dur (Ülkümen, 1973). Dolayısıyla Anadolu kirazın orijin merkezlerinden biridir. Dünya'da 1500 civarında çeşidi bulunmaktadır. Kirazın Avrupa kıtasına yayılması tohumlarının kuşlar ve hayvanlar tarafından taşınmasıyla olmuştur. Amerika'ya ise kolonistler tarafından götürülmüştür. Çeşitlerin çoğu İngiltere orijinli olup, ilk modern kiraz yetiştiriciliğine Pasifik kıyılarındaki Oregon Eyaletinde başlanmıştır (Özbek, 1978; Başkaya, 2011).

Dünya üzerinde kiraz üretimi, Afrika'nın kuzeyi, Avrupa'nın tamamı, Ortadoğu'nun batı kısmında yer alan ülkeler, Anadolu, Hazar Denizi ve buraya yakın ülkeler ile Kuzey ve Güney Amerika kıtasında yoğun olarak yapılmaktadır (Şanlı, 2001). Kirazın yaygın olarak yetiştirildiği ülke ve bölgeler; Amerika Birleşik Devletleri'nde Michigan, Oregon, California, Washington, New York, Utah ve Pensilvania; Rusya'nın Avrupa kısmı, Kanada'da Ontario bölgesi, Akdeniz çevresinde Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Cezayir gibi ülkeler, Doğu Pireneler, Rhone Havzası, Kuzey Avrupa ülkeleri ve Yugoslavya'nın Gorica Bölgesi'dir (Öz, 1998).

Kirazın özellikle besin değeri, mineralce oldukça zengindir. Üretilen kirazın sanayide kullanılan birkaç çeşidi dışında, hemen hepsi taze olarak tüketilmektedir. Sanayide kullanılan ise meyve suyu, şarap, konserve, salamura, kurutulmuş ya da dondurulmuş, pastacılıkta, şekerlemecilikte ve reçel yapımında kullanılmaktadır (Küçükçongar ve ark., 2015).

Türkiye, birçok meyve türünde olduğu gibi kiraz yetiştiriciliğinde de giderek artan bir üretim potansiyeli ile üretici ülkeler arasında önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de kiraz bölgelerin ekolojik

koşullarına bağlı olarak Mayıs ayı ortalarından itibaren pazara arz edilmektedir (Bolsu, 2007). Kiraz birçok bölgede üretilmekle beraber, en yoğun üretim Ege Bölgesindedir. Ege bölgesi, Türkiye üretiminin %28'ini karşılamaktadır (TUİK, 2019).

Türkiye'nin çevresinde bulunan ülkelerde kiraz üretimi, Türkiye ile karşılaştırıldığında yüksek düzeylerde olmadığı görülmektedir. Ayrıca, Türkiye sahip olduğu ekolojik çeşitlilik nedeniyle, dış pazarlara daha erken dönemlerde ve daha kaliteli ürün sunma imkanına sahiptir. Bu bakımdan Ortadoğu ve özellikle Arap ülkeleri iyi bir pazar durumundadır. Kiraz yetiştiriciliğinde söz sahibi Avrupa ülkelerinde, yetiştirilen pazar değeri yüksek, kaliteli ve erkenci çeşitlerde de ülkemiz önemli potansiyele sahiptir. Ekolojik faktörler yönünden sahip olunan avantajın iyi kullanılması durumunda, kiraz dış satımında söz sahibi ülkeler arasına girmek ve yüksek düzeyde gelir elde etmek mümkün görülmektedir (Sütyemez ve Eti, 1999).

Bu araştırmada, Dünya ve Türkiye'de kiraz üretim alanları ve üretimindeki gelişmeler, ihracat ve ithalat durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan, Türkiye'de kiraz üretiminin bölge ve illere göre dağılımı, Türkiye kiraz üretimi ile ihracatının dünya üretimi ve ihracatındaki yeri incelenerek kiraz tarımındaki sorunlar tespit edilmeye ve sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışma ile kiraz üretiminin iç ve dış pazarda rekabetçi sistem açısından, mevcut durumu SWOT analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın materyalini konu ile ilgili araştırma, inceleme, derlemeler ve ilgili ulusal ve uluslararası istatistikler oluşturmuştur. Söz konusu verilerden hareketle Türkiye'de ve Dünya'da kiraz üretiminin mevcut durumu incelenmiştir.

Araştırmada konu ile ilgili verilerin trend analizleri yapılmıştır. Trend analizleri basit sabit esaslı ve değişken (zincirleme) esaslı indeks hesaplamalarına göre yapılmıştır (Oğuz ve Karakayacı, 2017).

Fiyat ve miktar için sabit esaslı indeks;

$$I_b = P_i/P_b, I_b = Q_i/Q_b,$$

Fiyat ve miktar için değişken esaslı indeks;

$$I_b = P_i/P_{b-1}, I_b = Q_i/Q_{b-1}$$

I_b : İndeks, P_i , Q_i : İndeks hesaplanacak yılın fiyat veya miktarı, P_b , Q_b : temel yılın fiyat veya miktarı, P_{b-1} , Q_{b-1} : Bir önceki yılın fiyatı veya miktarı formülleri esas alınarak hesaplanmıştır.

Ayrıca, Türkiye’de kiraz yetiştiriciliğinde güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditleri incelemek amacıyla ilgili istatistik ve araştırmalara dayalı olarak SWOT analizi yapılmış, sorunlar ortaya konmuş ve çözüm önerileri belirlenmiştir.

SWOT analizi, çeşitli sistem ve yapıların kendi içinde ve çevrelerinde sahip oldukları kaynak ve yeteneklerin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamada gerekli bilgileri elde etmenin en önemli yöntemlerinden biri olarak geliştirilmiştir (Uçar ve Doğru, 2005). İlk olarak 70’li yıllarda işletme yönetimi (business management) amacıyla kullanılmaya başlanan SWOT analizi, sonraki yıllarda farklı uygulama alanları için de bir analiz ve planlama aracı olarak yararlanılmıştır (Anonim,

2016). SWOT, İngilizce güçler (Strengths), zaafiyetler (Weaknesses), imkanlar-olanaklar (Opportunities) ve tehlikeler-tehditler (Threats) kelimelerinin baş harflerini içeren bir kısaltmadır. Temelde konulara ilişkin bu dört parametrenin incelenmesi ile hem niceliksel hem de niteliksel analizler yapılabilen ve yapılan analizler sonucunda stratejik bir görüş oluşturulabilmektedir.

Bulgular ve Tartışma

Dünyada kiraz üretim durumu

Dünya genelinde kiraz dikim alanları ve üretim miktarları yıllar itibarıyla artış göstermektedir. 2000 yılı baz alınarak, 2017 yılına kadar üretim alanlarındaki ve üretim miktarındaki gelişmeler incelendiğinde; kiraz üretim alanları yaklaşık %27,57 artış ile 335.669 hektardan, 418.913 hektara, üretim ise %28 artış ile 1.898.847 tondan 2.443.407 tona ulaşmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Dünya kiraz üretim alanları

Yıllar	Üretim alanı			Verim		
	(ha)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks	(ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks
2000	326439	100.00	100.00	1902858	100.00	100.00
2005	350305	107.31	101.73*	1852470	97.35	108.77*
2010	385405	118.06	102.18*	2072448	108.91	94.47*
2011	394580	120.87	102.38	2135198	112.21	103.03
2012	402211	123.21	101.93	2258001	118.66	105.75
2013	405129	124.11	100.73	2294455	120.58	101.61
2014	440228	134.86	108.66	2245826	118.02	97.88
2015	394248	120.77	89.56	2230879	117.24	99.33
2016	418913	128.33	106.26	2359451	124.00	105.76
2017	416445	127.57	99.41	2443407	128.41	103.56

*: Bir önceki yıla göre değişim. Kaynak: FAO, 2019.

Zincirleme indeks sonuçlarına göre yani ilgili yılın bir önceki yıla göre dikim ve üretim değişimi incelendiğinde dünya kiraz alanları ve üretiminde yıllar itibarıyla farklı değişimler olmuştur. 2015 yılında 2014 yılına göre üretim alanlarında %19,1 azalma olurken, en fazla artış %16,7 oranı ile 2015 yılından 2016 yılına geçişte yaşanmıştır. Dünya kiraz üretim alanlarında yıllar itibarıyla çok fazla bir değişiklik olmamıştır, fakat dönemsel olarak baz alınan yıla göre her geçen yıl artış trendinin devam ettiği genel olarak söylenebilir.

Kiraz üretiminde, üretim alanı yanında, verimde etkili bir faktördür. Dünya kiraz verim durumu incelendiğinde, 2008 yılına kadar genel olarak verimde az da olsa bir düşüş ve 2009 yılından sonra ise verim artış trendine girmiştir.

Türkiye, dünya kiraz üretim alanı sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. 2017 yılında Türkiye’nin kiraz dikim alanları 85.401 ha,

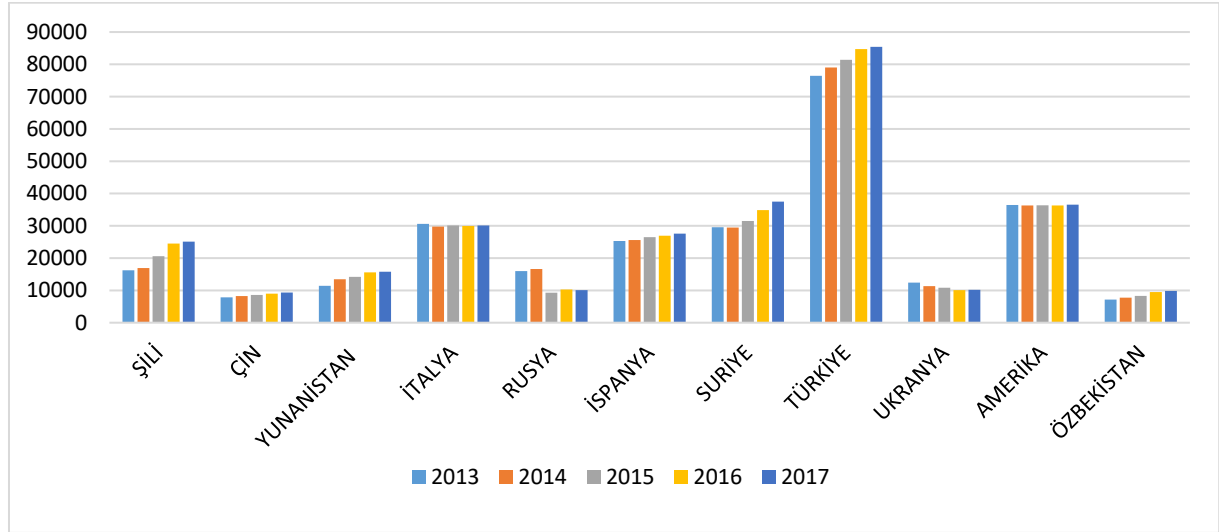
ABD 36.540 ha, Suriye 37.498 hektardır. Dünyada kiraz üretim alanı bakımından önde yer alan ülkelerin son beş yıllık dönemde, üretim alanları Şekil 1’de verilmiştir. Son beş yıla göre en fazla dikim alanı olan ülkelerin Türkiye, ABD, Suriye, İtalya ve İspanya olduğu görülmektedir.

Dünya kiraz üretim miktarı, dikim alanları ve verimdeki artışa bağlı olarak artış göstermektedir. 2000 yılı baz alındığında, 2017 yılında üretim %28,41 artış ile 1.902.858 tondan 2.443.407 tona ulaşmıştır. FAO istatistiki verilerine göre 2017 dünya kiraz üretiminin yarısından fazlasını (%58,46) beş ülke gerçekleştirmiştir (Çizelge 2). Bunlar Türkiye, ABD, İran, Özbekistan ve Şili’dir.

Dünya genelinde ülkelerin kiraz üretiminde yerlerini belirlemede dikim alanları önemli bir kriter olmakla beraber, birim dikim alanından yani hektara verim de önem arz etmektedir. Dünya ülkeleri itibarıyla kiraz veriminde iklim, toprak

özellikleri yanında üretim yapılan işletmelerde çeşit seçiminden bakım ve hasada kadarki uygulanan

teknikler de verimi etkilemektedir.

Şekil 1. Yıllar itibariyle belli başlı ülkelerin kiraz dikim alanları (ha).

Çizelge 2. Dünya’da bazı önemli ülkeler itibariyle kiraz üretimi (ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Türkiye	338361	417694	417905	438550	480748	494325	445556	535600	599650	627132
ABD	225073	401792	284148	303377	384647	301276	329852	306991	315454	398140
İran	198768	225000	251418	138403	155860	165000	172000	133987	196410	140081
Özbekistan	61000	67000	75000	56481	62000	70000	80000	90000	108106	136609
Şili	70364	41095	60356	85793	70516	80347	83903	103477	123338	126642
İtalya	134407	116179	115476	112775	104766	131175	110766	111119	94888	118259
İspanya	69700	97645	85192	101945	96946	97489	118220	94145	100503	114433
Yunanistan	57200	61128	38200	35200	51300	63000	73380	75191	88650	89600
Ukranya	74700	53000	73000	72800	72600	81200	67330	76640	63320	70860
Suriye	48300	56886	58084	62195	82341	62373	54211	62303	69192	68518
Romanya	67664	67874	70290	81842	70542	80477	82808	75503	73834	55490
Rusya	73000	76000	66500	76000	72000	78000	77000	41600	46089	40986
Çin	25000	27000	28734	30564	31301	32897	34492	35818	37357	38897
Fransa	40356	52798	44911	48054	30486	39272	47000	41726	34733	36845
Almanya	25166	39463	30831	37035	23005	24462	39571	31446	29373	16537
Dünya	1847361	2193691	2072448	2135198	2258001	2294455	2245826	2230879	2359451	2443407

Kaynak: FAO, 2019.

Son beş yılda Dünya kiraz üretiminde önde gelen ülkelerin üretimindeki değişime incelendiğinde, üretim artışı en fazla olan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye’nin ikliminin elverişli olması, bahçe tesisine yönelik devlet desteklerin etkisi ve kiraz üretiminin karlı olduğu düşüncesiyle yıllar itibariyle kiraz üretim alanları ve verimde artış ve dolayısıyla üretimde de artış yaşanmıştır. ABD’de 2017 yılında üretimde ciddi bir artış meydana gelmiştir. Son beş yılda İran, İtalya ve İspanya’da istikrarlı bir artış söz konusu değildir. Özbekistan’da ise istikrarlı bir artış olduğu görülmektedir.

Dünya kiraz dış ticareti ve fiyatları

Dünya kiraz dış ticareti kapsamında ihracat durumu incelendiğinde, 2000 yılına göre dünya

kiraz ihracatı 144.630 tondan %335,81 artarak 2016 yılında 485.688 tona ulaşmıştır. İhracatta olduğu gibi ithalat da 136.601 tondan %407,34 artarak 556.430 tona yükselmiştir (Çizelge 3). Dünyada kiraz ihracat ve ithalatında bazı yıllar azalma olsa da yıllar itibariyle genel olarak artış olmuştur.

Ülkeler itibariyle 2016 yılı verilerine göre kiraz ihracatı incelendiğinde, en fazla kiraz ihracatı yapan ilk üç ülke Şili, Çin ve Türkiye’dir. 2016 yılı toplam kiraz ihracatında %21,62’lik payla Şili 1.sırada yer alırken, Çin %14,91’lik payla 2.sırada, Türkiye %14,58’lik payla 3. sırada, ABD %13,22’lik payla 4. sırada ve İspanya %5,32’lik payla 5. sırada olduğu görülmektedir. 2016 yılında bu beş ülke Dünya kiraz ihracatının %69,65’ini gerçekleştirmiştir (Çizelge 4).

Dünya kiraz ithalatında önde gelen ülkelerin payları incelendiğinde ise Rusya, Almanya, Çin, Kanada gibi ülkelerin ithalat oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Kiraz ithalatında en yüksek pay %19,63 ile Çin'e aittir. Çin'i %10,34 oranı ile Rusya izlemektedir (Çizelge 5). Dünya kiraz ihracatında belli başlı ülkelerin belirgin yüksek

paylarına rağmen, ithalatta bu düzeyde bir yoğunlaşma olmadığı görülmektedir. Kiraz ihracat verileri ve ilgili literatür dikkate alındığında Şili ve İspanya'nın, Avrupa ülkelerinde Türkiye'yi zorlayabilecek ülkeler olduğu görülmektedir (Dere, 2006).

Çizelge 3. Dünya kiraz ihracatı (ton)

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Miktarı (ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks	Miktarı (ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks
2000	144630	100.00	100.00	136601	100.00	100.00
2005	214776	148.50	110.56	216290	158.34	158.34
2010	324343	224.26	106.58	319051	233.56	147.51
2011	376198	260.11	115.99	370767	271.42	116.21
2012	394031	272.44	104.74	394649	288.91	106.44
2013	360811	249.47	91.57	370135	270.96	93.79
2014	439441	303.84	121.79	437077	319.97	118.09
2015	485688	335.81	110.52	497410	364.13	113.80
2016	547285	378.40	112.68	556430	407.34	111.87

Kaynak: FAO, 2019.

Çizelge 4. Belli başlı ülkelerin kiraz ihracat durumu (ton)

Yıllar	Şili	Çin	Türkiye	Amerika	İspanya	Dünya
2000	6927	143	11940	36502	13623	144630
2005	17916	1466	34793	48394	13676	214776
2010	44311	6879	65294	64305	22951	324343
2011	64504	15072	46477	78298	29268	376198
2012	62588	23526	55039	105572	23674	394031
2013	53684	20044	53467	69795	21923	360811
2014	85205	36506	49758	88787	17218	439441
2015	83412	51422	68591	74223	5399	485688
2016	118316	81627	79789	72368	29164	547285
Oran (%)*	21.62	14.91	14.58	13.22	5.32	100.00

*: 2016 yılı ülkelerin toplam ihracatta payı. Kaynak: FAO, 2019.

Çizelge 5. Belli başlı ülkeler itibariyle kiraz ithalat durumu (ton)

Yıllar	Çin	Rusya	Almanya	Kazakistan	Kanada	İngiltere	Dünya
2000	114	5821	26132	128	7706	14621	136601
2005	286	33786	28844	24	13785	19622	216290
2010	11222	70874	22495	135	27284	15095	319051
2011	23773	71982	34364	5203	32548	18170	370767
2012	41589	68200	36085	4715	37173	19072	394649
2013	37539	72914	35280	19448	24686	14679	370135
2014	65063	56701	33749	22084	29891	18514	437077
2015	91484	62428	36769	10153	24211	18085	497410
2016	109255	57517	45251	23818	23583	16018	556430
Oran (%)*	19.63	10.34	8.13	4.28	4.24	2.88	100.00

Kaynak: FAO, 2019.

İhracatta önde gelen ülkelerde kiraz fiyatları incelendiğinde, ülkelerin kiraz fiyatlarında önemli farklılık olduğu görülmektedir. 2000 yılından 2005 yılına kadarki süreçte her ülkede yaklaşık 2 kat fiyat artışı olmuşken, 2010 yılından sonra ilgili ülkelerde

fiyatların farklılık arz ettiği görülmektedir (Çizelge 6).

Son yıllarda ilgili ülkeler itibariyle kiraz fiyatlarının diğer ülkelere göre Türkiye'de daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye kiraz

üretimini dünyada önemli bir paya sahip ve diğer taraftan da düşük fiyatta olması ihracat açısından önemli bir avantaj sağlamıştır.

Bayraktar (2015) çalışmasında, kiraz birim fiyatlarının ülkelerde değişmesinin, ülkelerin ekolojik, ekonomik ve sektörel yapılarına bağlı olduğunu ve özellikle dış satım fiyatı yüksek olan

ülkelerin, güney yarım kürede bulunmalarının etkili olduğunu belirtmiştir. Böylece dünya kiraz arzının oldukça düşük olduğu mevsimde ürünlerini dış satıma yönlendirmekte, arza bağlı fiyat artışından en iyi şekilde faydalandıkları belirtilmiştir. 2017 yılında kiraz fiyatlarının en yüksek olduğu ülke 15.753 dolar/ton ile Japonya'dır.

Çizelge 6. Yıllar itibarıyla bazı ülkelerde kiraz fiyatları (USD/ ton)

Yıllar	Çin	Yunanistan	ABD	Şili	İspanya	Türkiye
2000	2850	873	1477	811	1244	703
2005	4124	2269	2194	720	2165	1317
2010	6597	3202	2568	1352	1926	1481
2011	6605	2836	2789	1146	1869	1949
2012	6951	2712	2227	1844	1803	1705
2013	8274	2651	2877	2765	2037	1688
2014	7889	2986	2359	1291	1774	1612
2015	7079	2155	-	-	1618	1232
2016	-	2690	2480	2280	2009	1168
2017	-	2114	-	2430	1644	1112

Kaynak: FAO,2019.

Türkiye’de kiraz üretim durumu

Türkiye kiraz üretiminde yüksek potansiyele sahiptir. Bunda bölgelerin sahip olduğu farklı toprak ve ekolojik özellikler nedeniyle hasat döneminin uzun sürmesi, özellikle hastalık ve zararlıların az olduğu yaylaların organik kiraz üretimi için uygunluk göstermesi gibi faktörler etkilidir (Kara ve ark., 2012). Türkiye’de bu üretim potansiyeli yeterlilik oranlarına da yansımıştır.

Türkiye’de kiraz bahçelerinin büyük bölümü 0900 Ziraat çeşidi ile tesis edilmektedir. Kiraz ihracatında önemli bir yer oluşturan 0900 Ziraat çeşidinin verimi, ilk turfanda olarak İzmir bölgesinde Mayıs ayı son haftasında başlamakta, son turfanda olarak ise Hadim ve Ulukışla bölgesinde (Darboğaz) Temmuz ayının son günlerinde sona ermektedir (Anonim, 2010).

Türkiye’de yıllar itibarı ile kiraz üretimi incelendiğinde, üretimde sürekli bir artış olduğu görülmektedir. Üretimdeki bu artışta, uygun iklim koşulları yanında dikim alanlarındaki artış etkili olmuştur (Öz ve Bal, 2016). Nitekim kiraz üretim alanı 1961-1970 ortalaması ile 2017 yılı arasında yaklaşık olarak 7.6 kat fark olup, bu dönemde dikim alanı 1.115 ha’dan 8.540 ha’ya yükselmiştir. Kiraz dikim alanlarındaki artışın 2000 yılından sonra hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir (Çizelge 7). TÜİK verilerine göre meyve veren yaşta ağaçların, toplam ağaç sayısına oranı 2000 yılında %74,76 iken 2017 yılında %77,31 olarak gerçekleşmiştir.

Üretim alanındaki artışa paralel olarak, kiraz üretim miktarı da artış göstermiştir. TÜİK verilerine göre 1961 yılında 48 bin ton olan kiraz üretimi, 1991 yılında 150 bin tona, 2001 yılında 250 bin tona ve 2017 yılında 627 bin tona ulaşmıştır.

Çizelge 7. Türkiye’de kiraz üretim durumu

Yıllar	Toplu meyvelik alanı (dekar)	Kiraz üretim alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına verim (kg)	Kişi başına tüketim (kg)
2000	290000	21300	230000	31	2.6
2005	430000	26800	280000	30	...
2010	670459	42054	417905	28	4.1
2011	699846	45246	438550	28	4.4
2012	744138	48331	470887	28	4.7
2013	764594	76459	494325	28	4.9
2014	790420	79042	445556	23	4.3
2015	814078	81409	535600	26	4.9
2016	847461	84746	599650	28	5.5
2017	854009	85401	627132	30	-

Kaynak: TÜİK değişik yıllar.

Kiraz üretiminde Türkiye'nin yüksek potansiyele sahip olmasında hasat döneminin uzun sürmesi ve yüksek güneşlenme süresine sahip olması gibi avantajları vardır. Bununla beraber Türkiye'de, özellikle sert çekirdekli meyvelerde ve bu kapsamda kirazda, yaz aylarında sıcaklıktan kaynaklanan şekil bozuklukları ve ikiz meyve oluşumu dezavantaj oluşturmaktadır. İkiz ve çoklu meyve oluşumu kirazda kalite düşmesine ve ürün kaybına neden olmakta ve bu durum ise iç ve dış pazardan sağlanan kazancın azalmasına, hem ülke ekonomisinin hem de üreticinin zarar etmesine neden olmaktadır (Anonim 2019).

Türkiye'de kiraz verim durumu incelendiğinde 2000 yılında ağaç başına ortalama verim 31 kg iken, 2017 yılında 30 kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 7). Son yıllarda ağaç başına verim düşüklüğünde dönemsel iklim koşulları etkili

olduğu gibi diğer taraftan, uygulanan politikalar kapsamında sertifikalı fidan ve bahçe tesis destekleri ile ağaç sayısının artması ve ağaç başına ortalama verim hesaplanırken henüz tam verim düzeyine ulaşmamış ağaçların hesaplama dahil edilmesi etkili olmuştur.

Türkiye'de iller bazında kiraz üretim miktarı incelendiğinde, 2017 yılı verilerine göre, Konya ili ilk sırada yer almıştır. Konya ili toplam kiraz üretiminin %10,87'sini karşılamaktadır. İkinci sırada %9,23 oranı ile İzmir ili gelmektedir. Bu illeri %8,32 ile Bursa, %7,54 ile Manisa, %6,54 ile Afyonkarahisar izlemektedir (Çizelge 8).

Kiraz üretiminde önemli payı olan illerde, ağaç başına kiraz veriminin önemli düzeyde değiştiği görülmektedir. En yüksek verim Afyonkarahisar'da ve en düşük verim ise İzmir ilinde gerçekleşmiştir.

Çizelge 8. Türkiye'de 2017 yılında en çok kiraz üretimi yapılan iller

Başlıca iller	Meyve veren ağaç sayısı (adet)	Üretim miktarı	Verim (kg)
Konya	1923141	68204	35
İzmir	3008417	57892	19
Bursa	1395747	52235	37
Manisa	2365880	47348	20
Afyonkarahisar	667095	41043	62
Amasya	820070	36444	44
Isparta	1182445	36275	31
Niğde	606716	27012	45
Diğer	8910252	260679	29
Toplam	20879763	627132	30

Kaynak: TÜİK, 2019.

Türkiye'de kiraz dış ticareti

Türkiye kiraz ticaretinde dünyada önemli ülkelerden biri olup son yıllarda kiraz ihracatında önemli artışlar meydana gelmiştir. Özellikle kalite ve fiyat açısından rakiplerine sağladığı üstünlükten dolayı kiraz ihracatında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak, son

yıllarda gerek miktar, gerekse değer olarak kiraz ihracatında önemli artışlar olmuştur. Kiraz ihracatı 2000 yılından, 2016 yılına kadar %305 artarak 29.775 tondan 91.068 tona yükselmiştir (Çizelge 9). Kiraz ihracat artışının yıllar itibarıyla farklılık arz ettiği görülmektedir.

Çizelge 9. Türkiye'de yıllar itibarıyla ihracat durumu

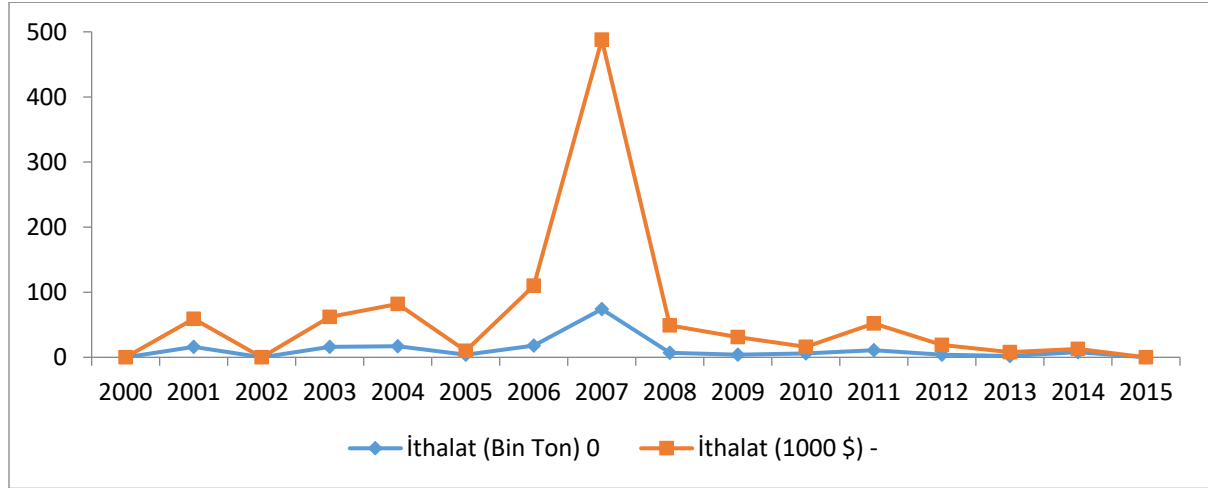
Yıllar	İhracat (ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks	Kişi başı tüketim(kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2000	29775	100.00	100.00	2.6	115.7
2005	44597	149.78	107.29	-	120.1
2010	67937	228.17	114.72	4.1	120.6
2011	56411	189.46	83.03	4.4	115.6
2012	64788	217.59	114.85	4.7	116.9
2013	63190	212.23	97.53	4.9	115.5
2014	56550	189.92	89.49	4.3	115.4
2015	87778	294.80	155.22	4.9	120.8
2016	91068	305.85	103.75	5.5	119.0

Kaynak: TÜİK değişik yıllar.

Türkiye, kiraz ihracatının %33,76'sını Almanya'ya, %20,82'sini Rusya Federasyonuna ve üçüncü sırada ise %12,85 oranı ile Bulgaristan'a yapmıştır. Bu verilerden de anlaşıldığı gibi Türkiye'nin ağırlıklı olarak kiraz ihracatı yaptığı ülkeler, Avrupa Birliği ülkeleri (Başta Almanya, Bulgaristan ve Hollanda olmak üzere), Rusya, Irak'tır.

Türkiye kiraz üretiminde ihracatçı olarak bilinmesine rağmen az miktarda da olsa ithalat da

yapmaktadır. Özellikle kış dönemleri kirazın üretiminin olmadığı aylarda, kiraz ithal edilmektedir. Kiraz ithalatı 1989-2015 yılı ortalaması yaklaşık 21 ton civarındadır (Bal ve Öz, 2016). 2000 yılından sonra ise ithalat miktarı yıllar itibariyle 0 ila 74 bin ton arasında değişmiştir (Şekil 4). Türkiye'de kiraz ithalatında 2008 yılında önemli artış meydana gelmiştir. Nedeni incelendiğinde ise 2007 yılında yaşanan kuraklık sonucu 2008 yılında kiraz veriminde düşüşün yaşanması etkili olmuştur.

Şekil 2. Türkiye kiraz ithalatı (TÜİK değişik yıllar).

Türkiye'de kiraz işletmelerinin yapısal özellikleri

Bu bölümde daha önce yapılmış olan çalışmalardan yararlanılarak, kiraz üretimi yapan işletmelerin bazı özellikleri ve kiraz üretiminin karlılık durumu incelenmiştir. Araştırma yapılan illerde kiraz üretimi yapan işletmelerin genelde 50 dekardan küçük araziye sahip işletmeler olduğu, dekara ortalama ağaç sayısının en fazla Trakya bölgesinde olduğu (23,46 adet), en az ağaç

sayısının ise Akşehir' de olduğu (19,02) görülmektedir. Kiraz üretiminde dekara verimin en yüksek Akşehir'de (868,83 kg), en düşük ise Bursa'da olduğu (449,29 kg) belirlenmiştir. Araştırma tarihlerinin yakın olduğu 2014 yılı Türkiye ortalama veriminin 563,7 kg/da olduğu dikkate alınır, bazı illerde Türkiye ortalamasının üstünde ve bazı illerde ise altında verim olduğu görülmektedir (Çizelge 10).

Çizelge 10. Türkiye'de bazı iller itibariyle kiraz işletmelerinin büyüklük ve verim durumu

Yapılan çalışmalar	Ortalama işletme büyüklüğü (da)	Kiraz üretim alanı (da)	Dekara ağaç sayısı	Verim (kg/ağaç)	Dekara verim (kg)
Afyonkarahisar ¹	44.88	7.66	-	38.46	-
Akşehir ²	34.70	16.15	19.90	43.66	868.83
Akşehir ³	30.17	17.45	19.02	33	627.67
Isparta ⁴	40.50	18.34	20	32	606
Trakya Bölgesi ⁵	-	-	23.46	29.09	682.55
Konya ⁶	-	9.42	-	-	654.16
Bursa ⁷	-	9.5	-	-	449.29
Türkiye (2014) ⁸	-	-	-	-	563.70

1: Hasdemir, 2011, 2: Bayramoğlu, 2014, 3: Kan, 2011, 4: Öztürk, 2010, 5: Unakitan ve ark, 2016, 6: Eşitken ve ark, 2012, 7: Karaman ve ark, 2013. 8: FAO, 2019.

Kiraz işletmelerinde kiraz üretiminin fayda/masraf analizi

Farklı bölge ve illerde yapılan çalışmalarda kiraz üretim maliyetlerine yönelik hesaplamalar

yapılmıştır (Çizelge 11). Araştırmaların farklı yıllarda yapılması nedeniyle karşılaştırmalar yapılmamıştır. Fakat genel olarak kiraz üretiminde, elde edilen gelirin üretim masraflarını karşıladığı ve

kar sağladığı görülmektedir. Fayda masraf analizi kapsamında nispi karlılığın illerde verim ve üretim masraflarına bağlı olarak önemli farklılıklar

gösterdiği görülmektedir. Nispi kar en fazla 1,84 olarak Konya ilinde, en az ise 1,27 olarak Trakya bölgesinde elde edilmiştir.

Çizelge 11. Kiraz işletmelerinde kiraz üretiminin karlılık durumu

Gelir/Gider	Trakya Bölgesi ¹		Akşehir ²	Konya ³
	Bodur (4. Yıl)	Klasik (7.yıl)		
Ağaç başına verim (kg)	22.25	39.54	43.66	-
Üretim masrafları (TL/da)	2178.65	2125.45	1434.84	1218.39
Brüt kar(TL/da)	1365.87	1398.63	986.53	1156.14
Net kar (TL/da)	599.31	652.52	847.12	1033.29
Nispi kar	1.27	1.30	1.60	1.84
Birim maliyet (TL/kg)	3.19	1.79	2.18	1.86
Satış fiyatı (TL/kg)	4.07	2.25	3.45	3.44
Birim ürün net karı (TL)	0.88	0.46	1.27	1.58
Birim ürün kar marjı (%)	21.62	20.44	36.81	45.93

1: Unakıtan ve ark, 2016, 2: Bayramoğlu, 2014, 3: Eşitken ve ark, 2012.

Kiraz üretimi yapan işletmelerin belli başlı sorunları

Türkiye’de kiraz üretimi yapan işletmelerin sorunları incelendiğinde; iller ve ilçeler itibariyle karşılaşılan sorunların farklılık arz ettiği görülmektedir (Çizelge 12). Kiraz üretimi yapılan

işletmelerde öne çıkan sorunların; hastalık ve zararlılar, kullanılan girdi fiyatlarının yüksekliği, pazarlama sorunları, teknik bilgi yetersizlikleri, ürün fiyatlarının düşük olması ve işgücü sorunları olduğu görülmektedir.

Çizelge 12. Türkiye’de bazı iller itibariyle kiraz üretiminde karşılaşılan sorunlar

Karşılaşılan sorunlar	Amasya ¹	Konya.Akşehir ²	Isparta ³	Konya.Taşkent ⁴
Hastalık ve zararlılar	92.31	4.76	-	40.00
Pazarlama sorunu	25.00	2.04	16.30	92.00
Girdilerin pahalı olması	13.46	12.33	-	44.00
Teknik bilgi yetersizliği	5.77	4.51	-	38.00
İş gücü yetersizliği	3.85		53.26	16.00
Piyasada rekabet ve firmaların denetlenmemesi	-	12.41	-	-
Ürün fiyatlarının düşük olması	3.85	8.33	-	-
Üreticilerinin örgütlenmesindeki sıkıntılar	-	7.23	-	-
Tarımla ilgili kuruluşların (Resmi/Özel) ilgisizliği	-	6.29	-	-
Fiyatın istikrarsız oluşu	-	80.77	92.39	-
Sulama kısıtlılığı				30.00

1: Sayılı ve Özbek 2015, 2: Kan 2011, 3: Demircan ve ark, 2016, 4: Küçükçongar ve ark., 2015.

Çizelge 13. Kiraz üretimi ile ilgili destekler

Destekler	(TL/da)	(TL/da)
Bahçe tesisi	Standart	Sertifikalı
Bodur meyve fidanları ile bahçe tesisi	150	400
Yarı bodur meyve fidanları ile bahçe tesisi	150	350
Aşılama ile çeşit değiştirme	-	250
Virüsten ari fidanlarda ilave olarak	50	100
Sanayilik/ihracata yönelik çeşitlerde ilave destek	-	Aldığı desteğe %50 ilave
İyi tarım uygulamaları desteği		50.00
Organik tarım desteği		70.00
Sertifikalı fidan kullanım desteklemesi		100.00

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019.

Türkiye’de kiraz üretimine yönelik destekleme politikaları

Türkiye’de tarım politikaları kapsamında, değişik destekleme araçlarından yararlanılmaktadır. Bunlar bitkisel üretim destekleri, hayvansal üretim destekleri, alt-yapı geliştirme destekleri, kırsal kalkınma ve çevre amaçlı desteklemeler gibidir. Yine ilave olarak tarım sigortalarında %50 devletin prim desteği, tarımda risk yönetimi ve üretici gelirinde istikrar sağlamaya dönük önemli bir politika aracı olarak uygulanmaktadır (Tan ve ark, 2016).

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından uygulanan politikalardan genel anlamda tüm

ürünler için yapılan destekler dışında, kiraz üretimi ile ilgili olan destekler Çizelge 13’de verilmiştir. Çizelge 13’de görüldüğü gibi kiraz bahçesi tesisi ve iyi tarım uygulamaları ve sertifikalı fidan kullanımı ile ilgili desteklerin olduğu görülmektedir.

Türkiye’de kiraz üretiminin SWOT analizi

Türkiye’de kiraz üretimi ve üretim yapan işletmeler ile ilgili istatistiki veriler ve araştırmada yararlanılan araştırma, inceleme ve raporlar dikkate alınarak, Türkiye’de kiraz üretiminin ve üretim yapan işletmelerin SWOT analizi Çizelge 14’de verilmiştir.

Çizelge 14. Türkiye’de kiraz sektörünün SWOT analizi

Güçlü yönler	Zayıf yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye coğrafyasının farklı ekolojik özellikleri nedeni ile aynı çeşit üzerinde dahi 90 günlük kesintisiz bir üretim periyoduna sahip olması, • Türkiye’de 0900 Ziraat (Akşehir Napolyonu, Dalbastı) gibi tat, aroma, sertlik yönünden yola dayanlı dış piyasaca tadı sevilen bir çeşidin yetiştirilmesi, • Kirazın yurtiçi ve yurtdışı talebinin olması, • Türkiye’de yetiştirilen kirazın aroma, tat ve kalite bakımından diğer ülkelerden daha iyi olması, • Kiraz hasadında mekanizasyon imkânları günümüz teknolojisine göre sınırlı olduğu için iş gücü ön plana çıkmaktadır ve Türkiye’de iş gücünün ucuz olması, • Özellikle yüksek yayla bölgelerinde kiraz hastalık ve zararlı popülasyon yoğunluğu düşük olduğu için organik üretime uygun olması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Üretimin büyük kısmının küçük aile işletmeleri tarafından yapılması, • Üreticilerin eğitim düzeyinin yetersizliği, • Geleneksel üretim tarzının yaygın olması, • Tarım sigortasının yaygınlaşmaması, • Çiftçilerin danışmanlık hizmetlerinden yeterince yararlanmaması, • Üreticilerin örgütlenme eğiliminin düşüklüğü, • Sektörle ilgili örgütlerde koordinasyon eksikliği, • İşletmelerin küçük ve arazilerin dağınık olması, • Modern işletme sayısının azlığı, • Sulama suyunun kıt olması ve sulama maliyetlerinin yüksekliği, • Fiyat istikrarının sağlanamamış olması, • Ulusal ve uluslararası işletmelerin yetersizliği, • Tarımsal eğitim ve yayım hizmetlerinin yetersizliği, • Tarım-sanayi entegrasyonunda ve pazarlama faaliyetlerinde etkinlik sorunları, • Kirazın depolanması, standartlaştırılması, paketlenmesi ve muhafazası ile ilgili tesislerin yetersizliği, • Ağaç başına verimin bölgeler itibariyle farklı ve genel olarak düşük olması.
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Daha fazla reklam ve tanıtım ile kiraz üretim bölgelerinde kırsal turizmin gelişmesi, • Türk kirazı ismi kullanılarak ihracat potansiyelinin artması, • Kiraz üretiminde iyi tarım uygulamaları ile birlikte daha bilinçli bir tarımın yapılması, • Değişik destekleme politikalarının olması, • Desteklemelerin doğrudan örgütlenmeyi teşvik etmesi, • Dünyada gıda fiyatlarında artış eğilimi, • Türkiye’nin coğrafi olarak, kiraz talebi yüksek Avrupa ve Asya ülkelerine yakınlığı ve lojistik olanaklara sahip olması. 	<ul style="list-style-type: none"> • İklimsel değişimler nedeni ile arz istikrarsızlığının oluşması, • İhracatta ülkelerin uyguladıkları kısıtlayıcı politikalar, • AB sürecinde ortaya çıkacak rekabet zorlukları, • İhracat fiyat istikrarının sağlanamaması, • Dünya Ticaret Örgütü tarafından ürün fiyat ve girdi desteklerine yönelik politikalarının kaldırılmasına yönelik kararlarının alınması, • Uluslararası ticaretin giderek serbestleşmesi, • Yer altı su kaynaklarının giderek azalması, • Kırsaldan gençlerin kentlere göç etme eğilimi, • Kiraz üretiminde rakip ülkelerin olması.

Öz ve Bal, (2016) tarafından kiraz üretimi ile ilgili “Rakip ülkelerin güçlü yönleri” adlı kiraz ihracatı yapan firmalarla yaptığı çalışmada, ilgili firma yetkililerine göre rakip ülkelerin en önemli

avantajlarının “AB ülkesi olmanın avantajları” ve “İyi bir organizasyona sahip olmaları” en önemli güçlü yönleri olduğu belirlenmiştir (Çizelge 15).

Çizelge 15. Kiraz ihracatında rakip ülkelerin güçlü yönleri

Rakip ülkelerin güçlü yönleri	Oran(%)
AB ülkesi olmanın avantajlarına sahip olma	100.00
İyi bir örgütlenme yapısına sahip olmaları	100.00
Nakliye avantajları	75.68
Üretim maliyetlerinin düşük olması	67.57
Daha kaliteli ürün üretme istekliliğinin yüksek olması	27.03
İlaç kalıntı sorunu olmaması	13.51
Pazarlama yöntemlerindeki üstünlüklerden kaynaklanan avantajlar	10.81
Farklı sezonda üretim yapmaları	5.41

*Birden fazla cevap verildiğinden, toplam %100’ü geçmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’nin sahip olduğu toprak ve iklim özellikleri birçok tarımsal ürünün üretilmesini olanaklı kılmaktadır. Ayrıca söz konusu ürünlerin miktarı yanında, iyi kalitede üretilmesine imkan sağlayacak ekolojik koşullar mevcuttur. Bu kapsamda Türkiye’de kiraz birçok bölgede istenen nitelikte üretilebilmektedir.

Türkiye birçok tarım ürününde Dünya’da önde gelen ülkeler arasında yer almasına rağmen bu ürünlerin ihracatında aynı etkinliğe sahip olamamaktadır. Nitekim, 2016 yılında dünya kiraz üretiminde birinci sırada Türkiye’nin yer almasına rağmen, ihracatta üçüncü sırada yer almaktadır. Fakat son yıllarda üretimdeki artışa bağlı olarak kiraz ihracatında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Kiraz ihracatı, özellikle Almanya, Fransa, İngiltere gibi Avrupa ülkelerinde yoğunlaşmıştır. Fakat kirazın pazarı da bu ülkeler de gitgide daralmaya başlamıştır.

Dünyada kiraz üretiminin artış göstermesi, ulusal ve uluslararası pazarları da daraltmaktadır. Türkiye’de de kiraz yetiştiricilerini olumsuz yönde etkileyecek en önemli problemlerden biri kiraz pazarının daralmaya başlamasıdır. Özellikle yurtdışında büyük bir pazarı bulunan Napolyon türü kirazlar, dünyanın diğer ülkelerinde de üretilmeye başlanmış ve Türkiye’ye rakip olmuşlardır. Gelecekte ortaya çıkması muhtemel olan bu problem ise ancak etkili pazarlama çalışmalarıyla çözülebilir. Yaş meyve ve sebzeler etkin pazarlama çalışmalarıyla mevcut ve farklı ülkelere de pazarlanmalıdırlar. İhracat potansiyelleri ve coğrafi konumları dikkate alındığında özellikle Şili ve İspanya, Avrupa ülkelerinde Türkiye’yi zorlayabilecek ülkelerdir. Bu nedenle Türkiye kiraz pazar potansiyelini geliştirmek için üretimini dünya standartlarına göre

gerçekleştirilmesi, reklam çalışmalarının artırılması, ihracat organizasyonlarını geliştirerek var olan ve yeni pazarlarda söz sahibi ülke konumuna gelebilmelidir. Ayrıca uluslararası kiraz ticaretinde ortaya çıkan gelişmeler takip edilerek üreticilerin bilgilendirilmesi önem arz etmektedir.

Kiraz çok yıllık bitki olması sebebiyle bahçe tesis etmek daha planlı ve programlı yapılmalıdır. İhracata yönelik tesislerin kurulması teşvik edilmelidir. Verim ve kalitedeki artışı sağlamak için hastalık ve zararlılara dayanıklı, verimi yüksek ve bölgelere uygun fidanların seçilmesi gerekmektedir. Çünkü gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye’de kiraz veriminin önemli düzeyde düşük olduğu görülmektedir. Türkiye’de bir diğer sorun kapama kiraz bahçelerin eksikliğidir. Dolayısıyla, kapama bahçelerin teşvik edilmesi gerekir. Bununla birlikte kültürel işlemlerin de zamanında ve doğru bir şekilde yapılması gerekmektedir. Sertifikalı fidan üretimi daha da yaygın hale getirilip çiftçilerin geleneksel üretim yöntemlerinin değiştirilmesi sağlanmalıdır. Üreticilerimizin örgütlenmesi teşvik edilmeli ve birliklerin kurulması sağlanmalıdır. Kirazın bozulma süresinin kısa olması nedeniyle hasat edildikten sonra tüketiciye en kısa sürede ulaştırılması için soğuk hava depolu araçların kullanımının yaygınlaştırılması ve üretiminin fazla olduğu bölgelerde soğuk hava depoları teşvik edilmelidir.

Ulusal piyasalarda kiraz üreticilerinin diğer önemli sorunları; pazarlama konusunda üreticilerin bilgi eksikliği, nakliye sorunları, pazarlamada yer alan araçların örgütlenmesi, tarım politikasındaki eksiklikler ve finansman sorunlarıdır.

Kaynaklar

- Anonim, 2010. Nüfus, Tarımsal Yapı ve Üretim İstatistiği. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, (www.tuik.gov.tr) (Erişim Tarihi: Ekim 2018).
- Anonim, 2016. Stratejik Planlama. <http://www.Quickmba.Com/Strategy/Swot/> (Erişim tarihi: Aralık 2016).
- Anonim, 2019. Kiraz Yetiştiriciliğinde Küresel Isınmaya Bağlı İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Çoklu Meyve Oluşumu Sorununun Çözümüne Yönelik Çalışmalar (<http://trampad.com>).
- Başkaya, Z. 2011. Türkiye’de kiraz tarımının coğrafi esasları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26: 45-71.
- Bayraktar, Ö.V. 2015. İzmir-Kemalpaşa Yöresinde Globalgap Uygulayan ve Uygulamayan Kiraz İşletmelerinin Teknik Ve Ekonomik Yönünün Sürdürülebilir Tarım Açısından Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir.
- Bayramoğlu, Z. 2014. Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri, Akşehir İlçesi Örneği. Yayın No: 231, TEPGE, Ankara.
- Bolsu, A. 2007. Bazı Kiraz Çeşitlerinin Farklı Anaçlar Üzerindeki Verim ve Kalite Özellikleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 69 s., Tokat.
- Demircan, V., Hatırlı, S.A., Aktaş, A.R. 2004. Isparta ilinde kirazın pazarlama yapısı ve sorunları. *SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1): 26-33.
- Dere, H.E. 2006. Tarımsal Pazarlama Sorunları ve Sultandağı Kirazı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Eşitken, A., Pırlak, L., Kara, Z., Bayramoğlu, Z., Sabır, A. 2012. Konya İli Meyvecilik ve Bağcılık Eylem Planı. Mevlana Kalkınma Ajansı, Proje Raporu, Konya.
- FAO, 2019. FoodandAgriculturalOrganization (Çeşitli Yıllar), Bitkisel Ürünler İstatistikleri, <http://www.fao.org>, (Erişim tarihi: 20.01.2019).
- GTHB, 2019. Tarımsal Destekler. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler>.
- Hasdemir, M. 2011. Kiraz Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamalarının Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin Analizi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kan, M. 2011. Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi Akşehir Kirazı Araştırması, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Kara, Z., Dağ, B., Yorgancılar, M. 2012. Başta Acı Bakla Olmak Üzere Doğanhisar İlçesinde Üretilen Tarımsal Ürünlerin Potansiyellerinin Tespiti. Mevlana Kalkınma Ajansı, Konya.
- Karaman, S., Karahan, H., Özsayın, D. 2013. Geleneksel ve organik kiraz üreten işletmelerin verimlilik ve etkinlik analizi. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6(1): 79-82.
- Küçükçongar, M., Kan, M., Demirtaş, M.N., Öz, M.H., Ülke, G. 2015. Konya İli Taşkent İlçesi Kiraz Üreten Tarım İşletmelerinin Yapısının Belirlenmesi. (<https://arastirma.tarimorman.gov.tr>) (Erişim tarihi: 06.08.2018).
- Oğuz, C., Karakayacı, Z. 2017. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklemeye Metodolojisi. Atlas Akademi Yayınları, No: 4, Konya.
- Öz, F. 1998. Kiraz ve Vişne, Tarımsal Araştırmaları Destekleme ve Geliştirme Vakfı (TAV) Yayınları. Yayın No: 16, Yalova, Özbek, S., 1978, Özel Meyvecilik, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 128, Adana.
- Öz, F. Ç., Bal, T. 2016. İhracatçı açısından Isparta ili kiraz ihracatının analizi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21(1): 71-82.
- Özbek, S. 1978. Özel Meyvecilik. Ç.Ü. Yayın No:128, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Öztürk, F.P. 2010. Isparta İlinde Kiraz İşletmelerinde Yeniliklerin Benimsenme Ve Etki Değerlemesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sayılı, M., Özbek, K. 2016. Amasya ili Suluova İlçesinde kiraz üretimi yapan işletmelerin üretim ve pazarlama sorunları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(1): 33-46.
- Sütyemez, M., Eti, S. 1999. Pozantı Ekolojik koşullarında yetiştirilen bazı kiraz çeşitlerinin dölleme biyolojileri üzerine araştırmalar. *Tr. J. of AgricultureandForestry*, 23(1999): 265-272.
- Şanlı, V. 2001. Uluborlu İlçesinde Yetiştirilen Bazı Kiraz Çeşitlerinin Pomolojik ve Fenolojik Özellikleri. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Tan, S., Hasdemir, M., Everest, B. 2016. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları. *Management Studies*, Nov,-Dec, 4(6): 237-242.

- TÜİK, 2016. Bitkisel Üretim Verileri. (www.tuik.gov.tr) (Erişim tarihi:12.08.2019).
- TÜİK, 2019. Bitkisel Üretim Verileri. (www.tuik.gov.tr) (Erişim tarihi:12.08.2019).
- Uçar, D., Doğru, A.Ö. 2005. CBS Projelerinin Stratejik Planlaması ve SWOT Analizinin Yeri. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 28 Mart-1 Nisan 2005.
- Unakıtan, G., Hurma, H., Makaracı, Z., Başaran, B., Abdikoğlu, D., Sağır, F. 2016. Trakya Bölgesinde Kiraz Üretiminin Ekonomik Analizi. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- Ülkümen, L. 1973. Bağ-Bahçe Ziraatı. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 275, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 128, Ders Kitapları Serisi No: 22, Erzurum.